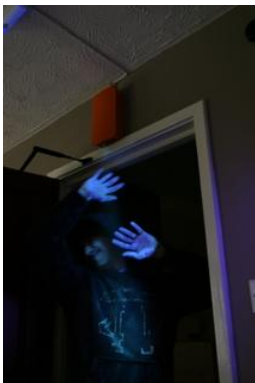

Účasť na prezentačnom dni Thames Valley Police a Selecta DNA „Syntetickou DNA ku znižovaniu kriminality“

V dňoch 14. – 16. 10. 2009 sa uskutočnila zahraničná služobná cesta, ktorej cieľom bola návšteva Thames Valley Police v Aylesbury v juhovýchodnom Anglicku. Za slovenskú stranu sa na pracovnom rokovaní zúčastnili pracovníci Kriminalistického a expertízneho ústavu Policajného zboru pplk. Ing. Ján Schmidt a mjr. Mgr. Jana Odlerová. Témou rokovania boli skúsenosti uvedenej polície s forezným značením najmä z hľadiska prevencie majetkovej trestnej činnosti a niektorých foriem násilnej trestnej činnosti. V Anglicku polícia vo všeobecnosti venuje veľa priestoru prevencii kriminality a forezné značenie je novinkou, ktorá v poslednom období dokázala masívne znížiť trestnú činnosť v oblasti majetkovej kriminality. Ide najmä o krádeže vlámaním do objektov a áut, ako aj lúpežné prepadnutia v bankových inštitúciách. Pokles kriminality v danej trestnej činnosti je imponantný – cca 80 %. Na forezné značenie sa používajú produkty tzv. syntetickej DNA vo forme gélov, tukov a spŕch, ktoré majú individuálne znaky vykazujúce príslušnosť k miestu, kde boli aplikované, pri nájdení podozrivých vecí alebo osôb.

Obr.č.1: Niektoré spôsoby aplikácie syntetickej DNA:¹

Aplikácia sprchy
Pri vchode do objektu

Prenosný UV
produkt

Mikroskop na
prezeranie nanočastíc

Na policajnej stanici v Aylesbury majú v rámci preverovania podozrivých osôb tzv. Custodom – dôstojníkom zodpovedným za styk s podozrivými, vybudovanú vyšetrovaciu miestnosť, v ktorej je zabudované priestorové UV osvetlenie. Táto miestnosť bola zriadená následne po zavedení forezného označovania do praxe s cieľom zjednodušiť identifikáciu páchatel'ov. Pri nasvetení osoby je hneď zrejmé, či sa na nej nachádzajú stopy forezného značenia. Najväčším predmetom záujmu je hlava a plecia podozrivej osoby, ktoré pri aplikácii foreznej sprchy prídu ku kontaktu so syntetickou DNA. Pri zasiahnutí pokožky je prostriedok ťažko odstrániteľný a vydrží i viacero dní. Pracovníčka prevencie kriminality navštevuje obeť páchania trestnej činnosti a prediskutováva prípadné bezpečnostné riziká a možnosti aplikácie syntetickej DNA. V niektorých prípadoch vzhľadom na negatívne skúsenosti páchatel'ov s daným prostriedkom stačí i výstražné označenie a takto označeným

¹ <http://www.selectadna.co.uk/>. Dostupné na internete dňa 12.11.2009

objektom sa páchatelia najmä majetkovej trestnej činnosti radšej vyhnú, aby neriskovali prípadnú identifikáciu a odhalenie.

Thames Valley Police má teritoriálnu pôsobnosť pre oblasť 3 grófstiev, čo na počet obyvateľov predstavuje cca 2 mil. obyvateľov. Je len jednou zo 43 polícii, ktoré pôsobia v Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska. Tento multifunkčný systém polícii je síce funkčný, ale niekedy môžu nastať problémy pri komunikácii jednotlivých polícii navzájom, pretože komplexné centrálné databázy o všetkých informáciách jednotlivých polícii neexistujú. Thames Valley Police preferuje pri svojej práci bezprostredný styk s obyvateľstvom. Obyvatelia musia mať reálny pocit, že polícia je zriadená skutočne na ich ochranu a pomoc. V značnej miere sa využíva pomoc médií, reklamy, tlače a pod. Forenzné označovanie v súčasnosti považujú v tomto regióne za významný prostriedok v boji proti kriminalite. Pri aplikácii forenzného označovania sa využívajú spravidla 2 prístupy, a to označovanie predmetov záujmu krádeží v exponovaných objektoch a umiestnenie forenzných spŕch a UV produktov do objektov, kde dochádza k trestnej činnosti. Prvý prípad sa využíva pri vlámaníach do rodinných domov a verejných objektov – škôl, kostolov, obchodov, kancelárií a pod. V prípade odcudzených a nájdených predmetov sa skúma neviditeľné gélové označenie, ktoré priradí daný predmet ku konkrétnemu objektu, kde bol spáchaný skutok. Druhý prípad sa využíva najmä v peňažných inštitúciách, automobiloch, dopravných prostriedkoch alebo objektoch, kde sa nachádzajú sejfy a trezory. V tomto prípade sa skúma prenos syntetickej DNA na podozrivú osobu. Pri forenznom značení sa postupuje tak, že najprv sa sleduje oblasť, kde dochádza ku zvýšenému výskytu krádeží vlámaním a následne sa do exponovaných objektov aplikujú produkty forenzného označovania. Polícia uvedené produkty poskytuje občanom bezplatne. V rámci návštevy sme mali možnosť zúčastniť sa na videokonferencii policajných jednotiek v rámci Buckinghamshire, ktorí riešili problém nezvestnej osoby.

V ďalšej časti programu sme navštívili jednotku pre miesto činu tzv. „SOCO Unit“. Jednotka má 10 členov, z čoho sú 2 starší kriminalistickí technici (senior scene of crime investigator), 7 kriminalistických technikov (scene of crime investigator) a 1 kriminalistický technik pre objemové (frekventované) miesto činu (volume scene of crime investigator). Zaujímavosťou je to, že členovia výjazdovej jednotky SOCO nie sú policajti, ale civilní zamestnanci. Je to však bežná prax v rámci jednotlivých polícii v Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska. Skúmanie miesta činu sa chápe ako služba polícii, nie ako čisto policajná činnosť. Na tomto mieste si je potrebné uvedomiť, že tieto skutočnosti sú priamo napojené na kvalitu kriminalisticko-technickej činnosti. V podmienkach Slovenska tento problém rezonuje predovšetkým v tom, že kvalita kriminalisticko-technickej činnosti je ovplyvňovaná rôznymi inými činnosťami, ktoré kriminalistický technik musí vykonávať. Je to hlavne z toho dôvodu, že kriminalistický technik je v prvom rade policajt a plnenie úloh v tomto zmysle je nadradené výkonu kriminalisticko-technickej činnosti, čo má naň negatívny dopad. Tieto skutočnosti boli potvrdené aj výskumom pod názvom „Vybrané aspekty ovplyvňujúce kvalitu práce na mieste činu z pohľadu kriminalistického technika“, ktorý bol vykonaný medzi kriminalistickými technikmi v rámci stretnutia TRIÁDA „Organizácia a riadenie kriminalisticko-technickej činnosti v polícii“ v roku 2009². Kriminalistickí technici za najmenej efektívne činnosti považujú z titulu svojej špecializácie hliadkovú činnosť

² SCHMIDT, J., FEDOROVIČOVÁ, I., METEŇKO J. Vybrané aspekty ovplyvňujúce kvalitu práce na mieste činu z pohľadu kriminalistických technikov v SR. In Masnicová, S., Krajníková, M., Gymerská, J. *Pokroky v kriminalistike 2009*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej dňa 9. a 10. novembra 2009 na Akadémii Policajného zboru v Bratislave. Akadémia PZ v Bratislave. Bratislava 2010. 209 s. ISBN 978-80-8054-490-4, s. 62 - 70.

a operatívno-pátraciu činnosť. To, čo stačilo v minulosti, že na výkon funkcie kriminalistického technika stačia priemerné znalosti, už v dnešnej dobe neprinesie úspech. Vývoj smeruje skôr k akémusi druhu špecializácie i v tejto oblasti, pretože je čoraz ťažšie získavanie relevantných dôkazov z miesta činu.

Keď sa pozrieme na výjazdovú jednotku polície v Aylesbury (SOCO – Scenes of Crime Officers) stojí tiež za pozornosť fakt, že väčšina členov tejto jednotky sú ženy. Uvedená jednotka plní úlohy vo výjazde pre oblasť grófstva Buckinghamshire (BCU), čo je z hľadiska populácie cca 750.000 obyvateľov, čiže ekvivalent nášho súčasného kraja. Jednotka sa zúčastňuje na výjazdoch na bežné kriminalisticky relevantné udalosti. Vykonáva len vyhľadávanie, dokumentovanie, zaisťovanie a balenie stôp vrátane ich odosielania na forenzné skúmanie. Na závažných miestach činu robí obhliadku jednotka SOCO, ktorá je umiestnená v Kidlington, kde sídli hlavné veliteľstvo Thames Valley Police. Uvedená jednotka má väčšie výjazdové vozidlo s kompletným vybavením vrátane minilaboratórnych priestorov, sprchy, sociálneho zariadenia a pod. Výjazdová jednotka v Aylesbury disponuje dvomi vozidlami dodávkového typu (ekvivalent Opel Vivaro). Vozidlá majú ložný priestor rozdelený na 3 časti. V zadnej sa v masívnych zásuvkách rozdelených prehľadným spôsobom nachádza materiál na zaisťovanie a balenie stôp. Na ľavom boku vozidla sú umiestnené prostriedky na dokumentovanie miesta činu a na pravom boku pomôcky na ochranu miesta činu. Výjazdová jednotka sa zúčastňuje na obhliadkach jednotlivých miest činu v závislosti od jeho rozsahu a zložitosti v personálnom zložení od jednotlivca až po väčšiu skupinu, pričom o tom rozhoduje starší technik (senior crime scene investigator). V prípade potreby vypomáhajú aj jednotky susediacich grófstiev, ktoré patria teritoriálne pod Thames Valley Police. Náplň práce uvedenej jednotky spočíva výhradne vo vyhľadávaní, zaisťovaní a dokumentovaní stôp z miesta činu, pričom chemické spôsoby zaisťovania stôp robí iná príslušná jednotka. Najväčší dôraz sa kladie na správne balenie, označovanie, selekciu stôp a ich evidenciu. Obalový materiál je rozdelený podľa účelu určenia, o aké stopy ide. Na uvedený účel sú vypracované všeobecné pravidlá na balenie stôp a príslušné formuláre. Pravidlá priradovania obalového materiálu ku konkrétnym druhom stôp sú bezpodmienečne dodržiavané. K stopám sú taktiež priradované identifikačné kódy. Každá stopa musí mať vyplnený formulár, na ktorom sú uvedené údaje o stope, mieste činu, podozrivom (ak je známy), označenie druhu zaisteného materiálu z bezpečnostného hľadiska, spôsob zaistenia, časové údaje, či má ísť do chemického laboratória atď. Záznam z obhliadky sa robí na predtlačení formulár, čo značne urýchľuje prácu na mieste činu. Tento záznam vyplňajú kriminalistickí technici, ktorí aj rozhodujú aj o tom, aké stopy idú na ďalšie skúmanie. Všetky záznamy sa po príchode na pracovisko zaevidujú a sú vedené v elektronickej forme.

Z hľadiska skúseností tejto výjazdovej jednotky s forenzným značením možno povedať, že majú skúsenosti s dvomi typmi produktov, a to DNA Selecta a Smart Water. Na zaisťovanie vzoriek z týchto produktov majú SOCO potrebné kity. Produkty DNA Selecta po osvetlení dlhovlnným UV svetlom svietia na modro a produkty Smart Water svietia na zeleno/žlto. Pred vstupom na miesto činu, ak majú SOCO informáciu o forenznom značení, tak prioritne prezrú miesto činu pomocou príslušného osvetlenia. Výhodou produktov DNA Selecta je to, že je možné priamo identifikovať pomocou mikroskopu na kovovej nanočastici 20-miestny individuálny alfanumerický kód, ktorý sa viaže na konkrétne miesto činu. Každá aplikácia syntetickej DNA, ktorá sa používa na určité miesto alebo predmet, je individuálna. I v prípade neprítomnosti kovovej častice môže byť podrobená forenznému skúmaniu pomocou sekvenčnej analýzy na genetickom analyzátoe typu ABI. Kity na sekvenáciu dodáva samotná firma, ktorá vyrába kity syntetickej DNA. V niektorých prípadoch syntetická DNA môže byť nápomocná pri vyhľadávaní stôp vytvorených páchatelom, ktorý sa pohyboval na mieste činu. Je to najmä tým, že sa môže zlepšiť vizualizácia najmä trasologických, ale aj daktyloskopických stôp, ktoré sú pomerne dobre viditeľné pomocou

forenzného osvetlenia (monochromatický svetelný zdroj na vyhľadávanie kriminalisticky relevantných stôp).

pplk. Ing. Ján Schmidt
Kriminalistický a expertízny ústav Policajného zboru P PZ
jan.schmidt@minv.sk